

Knag

Et bergensk møbelevntyr

Ine Merete Baadsvik

Møbelfirmaet Chr. Knag AS var en velkjent bedrift i Bergen, og til dels også i resten av landet. Knagmøbler står for soliditet, kvalitet og estetikk. Møblene er tunge og robuste, ment for å vare i flere generasjoner. I dag er møblene populære og verdifulle samleobjekter. Bedriften ble startet av Christopher Severin Knag (1855-1942) i 1878 og videreført av sønnen Alf Knag (1892-1975). Ved Alf Knags bortgang i 1975 ble firmaet lagt ned.

Et ordningsprosjekt

Bergen Byarkiv oppbevarer arkivet etter snekkermestrene Christopher og Alf Knag. I 2009 ble det satt i gang et prosjekt for å få ordnet deler av arkivet, med støtte fra Norsk kulturråd, Kavlifondet og Norsk Industri. I 2012 fikk vi innvilget nye midler fra Norsk kulturråd. Byarkivet bidro også med egne midler. Ved siden av å dekke videre ordning av arkivet, skulle midlene også finansiere digitalisering av deler av materialet og formidling. Arkivet er i dag ordnet, pakket, katalogisert og delvis digitalisert.¹ Historien om bedriften og arkivet er formidlet i Bergen Byarkivs digitale oppslagsverk oVe,² med artikler om bedriften, personene og om noe av innholdet i arkivet. En del av dette er også lagt ut på wikipedia. På Bergen Byarkivs nettside er det publisert en nettutstilling om bedriften og om kunstneren Christopher Knag.³ Videre er historien om bedriften og arkivmaterialet formidlet i et foredrag.

Den første avleveringen av arkivmateriale til Bergen Byarkiv ble foretatt i 1992, den siste i 2012. Arkivet består av syv aksesjoner, som til sammen utgjør ca. 120 hyllemeter. Noe av materialet bar preg av at det hadde vært lagret over mange år og blitt utsatt for svært mye støv. Det var en stor jobb å rense og sortere materialet, samt å systematisere og registrere det i Asta, slik at det i dag fremstår som et velordnet arkiv.⁴ Digitaliseringsprosessen var tidkrevende og ikke helt uten problemer, men vi kom i havn med det også. Over 5000 tegninger og skisser er digitalisert og gjort søkbare for våre ansatte i byarkivets database BraArkiv.⁵

Uten den økonomiske støtten fra private fond og fra det offentlige, gjennom Norsk kulturråd, ville ikke prosjektet ha blitt fullført. Arkivet ville ikke blitt tatt like godt vare på og det ville ikke vært tilgjengelig for publikum. Arkivet etter Chr. Knag AS er en viktig del av Bergens bedrifts-

¹ Prosjektet ble ferdigstilt i 2014.

² www.bergenbyarkiv.no/oppslagsverket

³ www.bergen.kommune.no/omkommunen/avdelinger/bergen-byarkiv/9688/9478/article-110670

⁴ Asta er en database for registrering av arkiver.

⁵ Ved bruk av arkivet må en be Knag-familiens representant om tillatelse.

historie og kulturhistorie. Det er ofte tilfeldigheter som gjør at bedriftsarkiv blir tatt vare på og det er svært sjeldent at det følger med midler til ordning og tilgjengeliggjøring.

Grunnleggeren Christopher Knag

Christopher Severin Knag ble født i Bergen i 1855 som sønn av skreddermester Lars Johan Knag og Jannicke Knag.⁶ Christopher var en av seks søsken og flere av dem ble håndverker-mestre. Broren Hendrik ble skreddermester som faren og overtok etter hvert bedriften. En annen bror, Andreas, ble glassmester og startet bedriften Glass Knag AS, som er velkjent i Bergen.

Som 14-åring begynte Christopher Knag i lære hos snekkermester Reinert Abrahamsen, en anerkjent snekkermester i Bergen. Etter fem års læretid reiste han i 1874 til København og Stockholm for å lære mer og for å arbeide. Han oppholdt seg 15 måneder i hver by. Ved hjemkomsten til Bergen tok Christopher mesterbrev og borgerskap som snekker. I 1879 etablerte han seg som møbelsnekker med en beskjeden startkapital på 60 kroner og en leid høvelbenk.

Dobet 1879	August	Maaned	Credit
August 30 Dr. Lone Wetgås regning kr. 6.00	August 23 Kr. kjøbet av det Skuret 50		2.00
Septemb 4 " J. Jakobsons do "	" " " " en bankbetalt "		80
	" " " " arbejds løn "		17.00
	" " " " vestre mester "		1.92
	" 27 " flitt og faste "		38
	" 15 " en fudebank 7.20 - 1 l. 0.20 - 1 f. 0.20		4.98
	" 26 " en fudebank 0.80 - l. 0.20		1
	" 28 " en bankpen 0.10 - l. 0.30		0.33
	" 30 " arbejds løn "		32.60
	" " " " 2 Skuret og avsette til mig "		0.32
	" 19 " med borgerskav "		28.00
	" " " " 6 hyltet samfundsbord 0.20 "		18.00
	" " " " 8 hyltet hyltemansbord 0.20 "		32.00
	" " " " ordspind "		0.35
	Septemb 1 " l. 0.40 "		40
	" " " " 1 f. 0.20 "		1.80
	" 4 " 12 10 l. 0.20 "		5.20
	" " " " 1 Skuret "		3.83
	" 5 " 2 0.20 f. 0.20 a 0.07 "		11.28
	" 6 " transport for samme "		0.00
	" " " " en blodbog "		1.00
			163.57

Ill. 1. Kassabok 1879-1890. Inntekt på venstre side og utgifter på høyre, som blant annet viser innførselen av kostnaden for borgerbrevet på 28 kr. A-1790, Rdb 1, Bergen Byarkiv.

I arkivet finnes Knags første kassabok hvor den eldste innførselen er datert 19. august 1879.⁷ I den kan vi lese at borgerbrevet kostet ham 28 kroner. Det er mye penger med tanke på den beskjedne startkapitalen på 60 kroner. 2. september samme år betaler han 3,83 kroner i

⁶ En del opplysninger i dette kapittelet er hentet fra Reigstad, Ingebjørg: *Christopher Knag. En bergensk møbelkunstner*. Ellers er opplysninger hentet fra arkivet etter Chr. Knag AS.

⁷ Kassabok 1879-1890, A-1790, Rdb 1. Bergen Byarkiv.

skatter, og omtrent en gang i måneden kan vi se at han bevilger seg selv 1 krone. Det er tydelig at han ikke hadde mye penger den første tiden. Kassabokens første sider inneholder mer utgifter enn inntekter. Blant annet kan vi se at han nøyer seg med å kjøpe to skruer om gangen. Han startet som nevnt med en leid høvelbenk, og den 4. november samme år betaler han 20 kroner for en høvelbenk. Kassaboken sier ikke noe om den betalingen var for kjøp eller leie, men det er naturlig å tenke at en høvelbenk ville være en av de første og viktigste investeringene for en snekker. Ti år senere viser samme kassabok at han gjorde det mye bedre. Inntektene hadde økt betraktelig og han hadde flere kjente bergensnavn på kundelisten.

Knag sitt første verksted lå i Kroken 3 i Dreggen. På slutten av 1800-tallet var det rundt 45 snekker- og møbelforretninger i Bergen. Christopher Knag klarte seg bra i denne konkurransen, så bra at han etter få år i Kroken måtte skaffe et større verksted til seg og sine svenner og lærlinger. Han kjøpte Østre Skostredet 1 i Vågsbunnen hvor han også hadde plass til et møbelutsalg, samt plass til å ekspandere. Østre Skostredet var på denne tiden et utpreget håndverkerstrøk og her ble Knag værende i 25 år, til plassen igjen ble for liten. I 1909 flyttet han bedriften og familien til Domkirkegaten 6, på andre siden av samme kvartal som Østre Skostredet.⁸ Her holdt bedriften til fram til nedleggelsen i 1975.

Med flid, dyktighet og vekt på kvalitet og detaljer oppnådde Christopher Knag raskt et godt ry som møbelsnekker. Han deltok ved flere verdens- og landsutstillinger. Fra 1885 leverte han møbler til Bergens Håndverks- og Industriforenings lotterier, og fra 1895 til Kristiania Håndverks- og Industriforenings lotterier. Videre leverte han møbler og annet utstyr til flere offentlige institusjoner, som Vestlandske Kunstindustrimuseum, Bergens Kunstforening og Bergen Museum.

Etter hvert ble Knag spesielt kjent for møbler med intarsia. Dette er en teknikk der man skaper et mønster eller et bilde ved å sette sammen biter av finer, av ulike tresorter og fargelagt tre, for å forme et motiv. Motivet kan fungere som et selvstendig bilde, et panelbord eller, som er mest vanlig, innlagt i et møbel. Knag utførte også intarsia i ulike metaller og perlemor, men det var møbler med intarsia i farget og naturlige tresorter han ble mest kjent for. Til utstillingene sendte han møbler i dragestil og i art nouveau,⁹ begge stiltypene med intarsia.

Utstillingsmøblene lagde Christopher Knag stort sett på fritiden. I verkstedets åpningstid måtte han forholde seg til kundenes stilønsker, som hovedsakelig fulgte moten. På 1800-tallet og et stykke inn på 1900-tallet var det historismen som var gjeldende, det vil si stilarter fra ulike epoker i historien, for eksempel klassisisme, barokk og rokokko. På 1930-tallet ble funksjonalistiske møbler mer ettertraktet. Møbler i historiske stilarter var likevel etterspurt så lenge bedriften eksisterte.

⁸ Begge husene er i dag revet.

⁹ Art nouveau betyr «den nye kunsten», en stilart i perioden 1890-1914. Blir også kalt jugendstil.

Christopher giftet seg med Elvina Sophie Amalie Pettersen i 1884. De fikk tre sønner, Johan, Alf og Olaf og en datter, Signe. Den eldste sønnen, Johan, utdannet seg til snekkermester og arbeidet sammen med sin far. Han var en lovende møbeltegner og den som skulle ta over bedriften. Men i 1914 døde han bare 29 år gammel. Arkivet inneholder ikke mye materiale etter Johan, men vi har noen fine akvareller fra 1904-05.

Alf Knag – ekspansjon og nedgangstider

Sønnen Alf arbeidet fra 1910 som journalist i *Bergens Tidende*, og det var sannsynligvis også den veien han hadde tenkt seg videre. Da Johan døde ba faren Alf om å endre kurs og gå inn i bedriften sammen med ham, ellers ville han legge ned. Etter noe betenkningstid valgte Alf bedriften og gikk inn ved sin fars side. I 1929 overtok han ledelsen. Christopher Knag fortsatte likevel i bedriften fram til sin død i 1942.

I motsetning til faren var Alf Knag opptatt av å ekspandere. Faren mente det var unødvendig og ufornuftig, så han bremsset sønnen så lenge han kunne. Etter sigende hadde de mange heftige diskusjoner om temaet. Til tross for uenighetene fulgte Alf likevel sine egne veier og i 1932 opprettet han en filial i Arbinsgate 1 i Oslo. Filialen stilte ut møbler og tok imot bestillinger fra kunder i og rundt Oslo, men møblene ble fortsatt produsert på verkstedet i Domkirkegaten i Bergen. Det ble gjort nye utvidelser i 1938, da salgsfilialen Interiørkunst AS åpnet i Starvhusgaten i Bergen. Her ble det også solgt lamper og gardinstoffer m.m. I 1945 kjøpte Alf naboeiendommen til verkstedet, Domkirkegaten 6a, som blant annet inneholdt dropsfabrikken Mercur.¹⁰ Sannsynligvis drev ikke Knag med dropsproduksjon, men det er usikkert hva de brukte naboeiendommen til. Kanskje den ble sett på som en mulig inntektskilde i form av leieinntekter, fra blant annet dropsfabrikanten, men det er bare spekulasjoner.

Etterkrigstiden viste seg å bli en nedgangstid for Knag, blant annet fordi fabrikkframstilte møbler var lette å få tak i og billigere å kjøpe. Håndlagde møbler var begynt å bli for dyre å produsere på grunn av høyere lønninger og avgifter. I 1954 så Knag seg nødt til å selge Oslofilialen, samt å selge naboeiendommen med dropsfabrikken i Bergen. Rundt 1967 ble Interiørkunst AS skilt ut fra Chr. Knag, og overtatt av Alfs sønn Finn Knag. Ved Alfs død i 1975 ble snekkervirksomheten lagt ned. Dermed var det slutt for den tradisjonsrike møbelprodusenten, som hadde satt sitt preg på bergenske borgerhjem i nesten hundre år.

¹⁰ Domkirkegaten 6a var en bygård fra slutten av 1800-tallet med blant annet leiligheter og dropsfabrikk.

Hva forteller arkivmateriale?

Når arkivmateriale blir levert inn til Bergen Byarkiv kan det komme både i kasser, i plastposer, i koffertene og i sekker. Enkelte ganger kommer det også inn i ulike møbler. Noen av tegningene til Knag ble levert i et treskap med uttrekkbare hyller og sjalusidør. Skapet inneholdt kopier av møbeltegninger kategorisert etter type møbel. Ellers kom materialet hovedsakelig i kasser som inneholdt permer med korrespondanse og ulike fakturaer, og pakker – også med ulike fakturaer. Noen av pakkene inneholdt sågar flere mindre pakker. Mange var merket med type faktura og dato. Kassene inneholdt også ulike typer protokoller.

Ill. 2. Treskap som ble levert Bergen Byarkiv med kopier av møbeltegninger. Flere av kopiene var håndkolorerte. Foto: Knut Geelmuyden, Bergen Byarkiv.

Arkivet omfatter både den forretningsmessige og den kunstneriske siden ved bedriftens virksomhet, i tillegg til noe materiale fra privatlivet. Arkivmateriale kan fortelle mange historier, og arkivet etter Knag er intet unntak. I ordningsprosessen dukket det opp mange spennende historier, og gjennom sortering, rensing og ompakking blir vi kjent med hovedpersonene. Blant annet kan det se ut til at Alf Knag har vært mer systematisk enn faren. Fra 1925 var sakarkivet ordnet i permer kronologisk etter år og deretter alfabetisk, uten private brev blandet inn.¹¹

Materialet forteller også at Chr. Knag AS var en familiebedrift, der flere av familiemedlemmene var delaktig. Datteren til Alf lagde for eksempel gyllenlær til ulike møbler.¹²

I materialet trer Christopher Knag fram som en nøysom mann. Han tegnet skisser på små papirlapper og brevpapir. Hver lille papirbit er utnyttet. Skissene finnes på mange ulike papirtyper, som kalkerpapir, akvarellpapir, kartong, konvolutter, kvitteringer, brevpapir og ulikt tegnepapir. Et annet tegn på sparsommelighet finner vi i korrespondansen. Når han svarte på et brev skrev han gjerne svaret på det innkomne brevet. Dette er for så vidt ikke bare et tegn på Christopher Knags sparsommelighet, men også et tegn på tiden han levde i. Et brev kunne

¹¹ Fra de tidligste årene finner vi private brev blant bedriftens korrespondanse. Det ser derfor ut til at Christopher Knag har vært mindre organisert i arbeidet med den administrative delen av driften enn sønnen.

¹² Gyllenlær er et kunsthåndverk hvor en dekorerer skinn med bladgull og farge. Et mønster blir preget/presset inn fra baksiden av skinnen. Ble brukt som trekk på stoler, kister og annet som skulle holde en eksklusiv standard.

gjærne gå fram og tilbake med svar mellom avsender og mottaker til det ikke var mer plass igjen på papiret.

I arkivet kan vi også finne ulike typer materiale som korresponderer med hverandre. Et eksempel er en kiste med et utskåret motiv som viser stadsporten i Bergen. Det finnes en tegning av kisten og en skisse av stadspormotivet, og blant prøvene på treutskjæringer finner vi samme motivet på et plankebord, og i fotosamlingen er det et foto av kisten. Et annet eksempel er et motiv av en dame og en mann på to sjablonger. Det samme motivet finner vi igjen på en skisse av en hjørnesofa med bokhylle og på en tegning av et skap. Dette sier litt om måten Knag jobbet på. For eksempel lagde de flere skisser for et møbel eller for en utskjæring ut ifra kundens ønsker. Kunden kunne så velge mellom de ulike skissene. Deretter ble det lagd en prøve på utskjæringen, som kunden godkjente før videre arbeid. Samme utskjæring og den ferdige tegningen ble brukt videre

III. 3. Sjablonger. A-1790, Wh 1, Bergen Byarkiv.

som eksempel for andre kunder. Når det gjelder sjablongene ser vi at de samme motivene gikk igjen på flere møbler. Når først en sjablong eller en prøve ble lagd, ble den brukt i andre arbeid senere.

Bedriftsarkivet

Arkivet inneholder store mengder materiale som forteller om den daglige driften. Som forretningsarkiv er dette et unikt arkiv fordi innholdet ser ut til å være ganske komplett for lengre perioder. Både korrespondanse, regnskap, verkstedsprotokoller og bestillingsprotokoller går helt fra 1880-årene og fram til 1960-70 årene.

Det omfattende regnskapsmaterialet inneholder blant annet hovedbok, reskontro, memorial, kassabok, fakturajournal, kalkulasjon, regnskapskladd og ulike typer bilag, som kundefaktura, leverandørfaktura, notaer, paragon, kassabilag samt lønningskladder for perioden 1915-1956. Dette er spesielt fordi fakturaer ofte ikke regnes som bevaringsverdig og gjerne kasseres etter noen år. Bilagene består både av kvitteringer for kjøpte varer og paragoner¹³ for solgte varer. Bilagene kan fortelle mye om bedriften og om enkeltpersonene. For eksempel kan vi av kvitteringene se at Knag i 1914 abonnerte på *Bergens Aftenblad*, som kostet kr. 3,60 for et halvt år. Det forteller oss blant annet at han leste en bergensk dagsavis, etablert i 1880, med politisk tilhørighet til partiet Høyre.

Administrasjonsdelen av arkivet inneholder blant annet kopier av utgående brev for perioden 1892-1974, samt inngående brev for perioden 1883-1970. Korrespondansen viser for eksempel at kundene ikke alltid betalte i tide, noe som igjen påvirket betalingsevnen til Knag. Han purret sine kunder for manglende innbetaling og Knag selv fikk purring fra sine leverandører. Korrespondansen viser at Knag ikke bare hadde kunder i Norge, men også norske kunder bosatt i utlandet. Noen av dem kjente til Knag fra før, da de fortsatt bodde i «gamlelandet», andre hadde hørt rykter om Knag-møblene av andre utflyttede nordmenn. Kundene beskrev hvilke møbler de ønsket og i hvilken stil, og noen ganger henviste de til møbler han hadde lagd for andre – de ville ha det samme. Knag svarte med noen skisser til forslag og sendte stoffprøver.

Kundekontakt var en viktig del av driften. I tillegg til korrespondanse og sakarkiv inneholder arkivet en del annet materiale som forteller om kontakten med kundene. I butikkladden for perioden 1917-1967 ble kundenes bestillinger notert og noen ganger også skissert. Tapetser- og snekkerverkstedet hadde tilsvarende bøker, kalt bestillingsbok (1882-1974). Når en kunde trengte å få noe reparert ble møbelet hentet, og det ferdige møblet ble senere levert hjem til kunden. Disse avhentingene og leveransene ble ført i en ekspedisjonsbok, som er bevart for perioden 1938-1972. I bestillingsbøkene kan vi også lese hva møblene og reparasjonene kostet. For eksempel fikk enkefru Grieg reparert et spillbord for kr. 3,20 i 1883, og i 1888 bestilte Fr. Lampe et nipsbord til kr. 4,50. Andre igjen hadde større bestillinger, som overrettssakfører Friele som bestilte en sofa, to armstoler og et salongbord med vridde ben til 500 kroner i 1915.¹⁴

Privatpersonene i arkivet

Blant det private materialet finner vi for eksempel skolebøker og herbarier fra Christopher Knag sine fire barn, Johan Knag sitt svennebrev fra 1909, private brev, samt skattensedler,

¹³ En paragon, eller en dobbel butikknota, er en spesifisert fortegnelse over varer og beløp. Ved kontantsalg skrives den ut i to eksemplarer, en original til kunden som kvittering og en kopi som forretningen beholder for kassakontroll. I et regnskap er paragon regnet som et kassabilag.

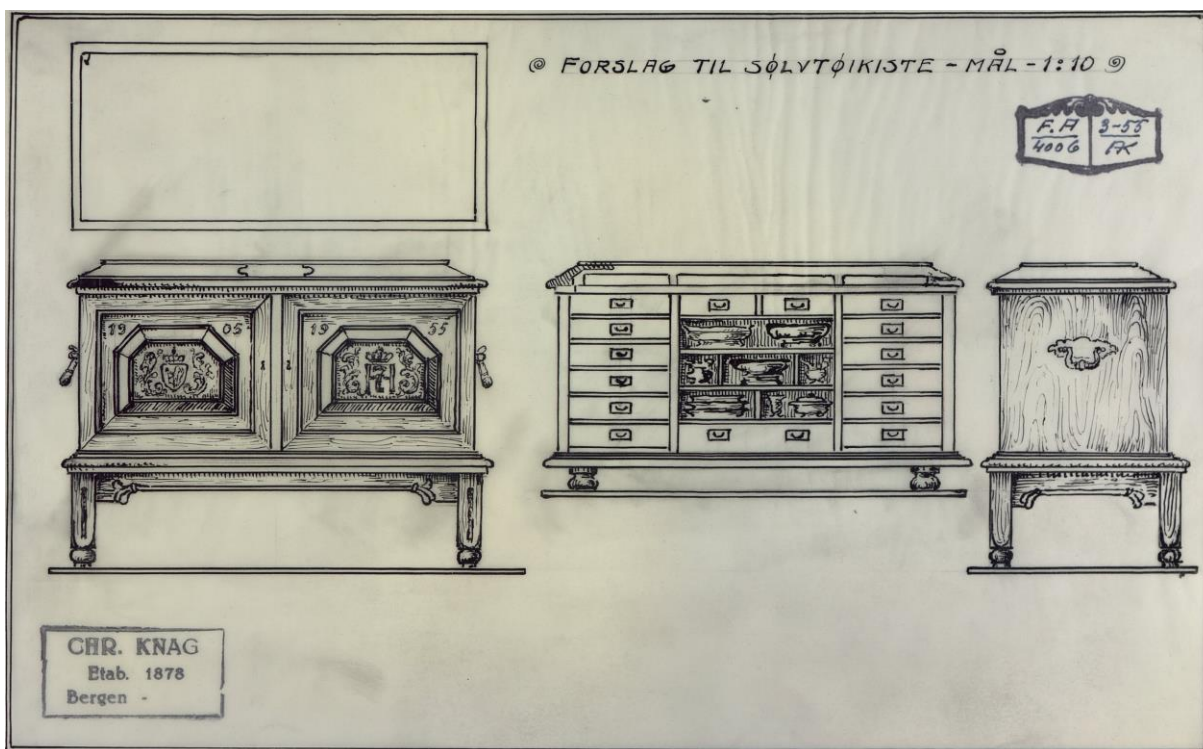
¹⁴ 500 kroner i 1915 tilsvarer 24.270 kroner i 2016. Norges Banks kalkulator.

assuransbrev og utskrifter av branntakster.¹⁵ Dette forteller hva Alf og Christopher tjente og hvilke eiendeler de hadde.

Den private delen av arkivet kan blant annet fortelle hva de to mennene var opptatt av og engasjert i. Begge var for eksempel engasjert i svømming og i Bergen svømmeklubb, og var medlem av Tilsynsutvalget for de kommunale badene. De jobbet blant annet for å få til et utendørs svømmeanlegg på Nordnes som kunne brukes til konkurranser.¹⁶ Både far og sønn tegnet forslag til svømmeanlegget, Christopher på 1930-tallet og Alf på 1950-tallet. Alf Knag var en habil svømmer og deltok i flere konkurranser. Han var en av pådriverne for å få bygget Sentralbadet, som åpnet i 1960.¹⁷ Videre var han med på å opprette Bergen og Omland Friluftsråd, hvor han var styreformann det første året.¹⁸ De var begge aktive medlemmer av Snekkernes fagforening, Bergen Håndverks- og Industriforening og Møbelsnekkernes laug.

Bedriftens kunstneriske materiale

I tillegg til arkivmateriale fra den administrative delen av bedriften er det også bevart mye som forteller om det kunstneriske arbeidet i firmaet. Det gjelder hovedsakelig møbeltegninger og skisser, men det finnes også sjablonger til møbeldeler og prøver på tre-

Ill. 4. Tegning i 1:10 format av en sølvtoykiste. Kisten var en gave fra Bergen kommune til Kong Haakon i anledning hans 50-års jubileum som monark i Norge i 1955. A-1790, Taa 13, Bergen Byarkiv.

¹⁵ Den private delen av arkivet er ikke skilt ut i en egen arkivskaper på grunn av at en del av det private er blandet sammen med bedriftsmaterialet.

¹⁶ I arkivet etter Badeadministrasjonen i Bergen finnes det også informasjon om Christopher Knags rolle i Tilsynsutvalget. Arkivet er oppbevart ved Bergen Byarkiv.

¹⁷ Sentralbadet var Bergens første svømmehall, med dampbad, styrtbad, romerbad, karbad og kullsyrebadd.

¹⁸ Dette fremgår av arkivet etter Bergen og Omland Friluftsråd. Arkivet er oppbevart ved Bergen Byarkiv.

utskjæringer og intarsia m.m. Det finnes også noen fargerike og hjemmelagde reklameplakater, hvor det blant annet ble reklamert for «Lænestol. En av våre siste modeller! Ikke billig, men komfortabel». Arkivet inneholder også et par skissebøker som har tilhørt Christopher. Han tegnet blant annet en del skisser når han var ute og reiste, noe de bevarte skissebøkene vitner om.

For perioden 1930-1967 finnes møbeltegninger i 1:10 format og håndkolorerte kopier. Serien med originale tegningene i 1:10 består av ca. 4500 tegninger av ulike stoler, bord, skap, senger, kommoder, speil, kister m.m.¹⁹ I tillegg finnes mange skisser, både til møbler og til intarsia. Videre er det en stor mengde 1:1 arbeidstegninger/sjablonger som ble brukt som mal i møbelproduksjonen.

I 1928 åpnet et nytt og moderne hotell ved jernbanestasjonen i Bergen, Grand Hotel Terminus, tegnet av datidens populære arkitektfirma Arnesen og Darre Kaarbø. Christopher Knag fikk det store oppdraget med å lage alle møblene, med unntak av sengene, til hotellet. Arkivet inneholder en del fotoalbum med bilder av møbler Knag lagde, blant annet et album med bilder fra Grand Hotel Terminus. Det finnes også flere tegninger av møblene til hotellet. En del av møblene ble kastet ut på 1960-tallet, da hotellet ble modernisert etter datidens idealer, men noen av dem ble tatt vare på og er i dag fortsatt i bruk på hotellet, blant annet i peisestuen.

Kunstneren Christopher Knag

Christopher Knag var en dyktig møbelkunstner som deltok i en rekke utstillinger, hvor han vant flere medaljer.²⁰ Den første utstillingen var Den Almindelige Norske Landsutstilling i Skien i 1891, hvor han fikk bronsemedalje. To landsutstillinger til fulgte før Landsutstillingen i Bergen i 1898, der han stilte med et skap i dragestil. Alle flater på skapet var dekorert med intarsia inspirert av norsk folkekunst. Arkivet inneholder ingen tegninger eller bilder av selve skapet. Det finnes imidlertid skisser av noen av motivene på skapet, som fisker, et vikingskip og en drage. For dette skapet mottok han sølvmedalje. På Verdensutstillingen i Paris i 1900 vant han gullmedalje for det samme skapet og et mindre skap i samme stil. Skapene var holdt i grønne og blå toner.

Til Verdensutstillingen i St. Louis i USA i 1904 stilte Knag med et skap som var ganske likt det han lagde til Landsutstillingen i Bergen, samt et bord, åtte stoler, to mindre skap og en benk. Alt var i dragestil og rikt dekorert med intarsia. For denne møbelserien oppnådde han den høyeste utmerkelsen, Grand Prix. Det ferdige skapet avviker noe i dekorasjonene fra skissen (Ill. 5), men hovedtrekkene er de samme. På de nederste skapdørene var det et motiv av et vikingskip, på øverste to menn til hest. Mennene er vendt mot hverandre på hver sin skapdør.

¹⁹ Det er disse tegningene samt 500 skisser som er digitalisert og søkbare for byarkivets ansatte i databasen BraArkiv.

²⁰ Opplysninger om utstillingene er hentet fra Reigstad, Ingebjørg: *Christopher Knag. En bergensk møbelkunstner*. Ellers er opplysningene hentet fra arkivet etter Chr. Knag AS.

Ill. 5. Skisse av skap i dragestil dekorert med intarsia. Skapet ligner på det Christopher Knag deltok med på Verdensutstillingen i St. Louis i 1904. A-1790, Tc, Bergen Byarkiv.

I 1914 ble det holdt en jubileumsutstilling i Kristiania i anledning 100-årsjubileet for den norske Grunnloven av 1814. Christopher deltok på utstillingen med to kråskap (hjørneskap) i art nouveau-stil, laget i mahogni. Det ene skapet, som ble kjøpt av Kunstindustrimuseet i Oslo, har et intarsiabilde på døren, som er utført i nøttetre, jacaranda, japansk silkeeik og et lyst løvtre. Det forestiller et landskap som strekker seg bakover mot havet, og billedflaten domineres av et tre med stor krone. På dørens innside er det et klippelandskap med sjø og trær. Det andre skapet hadde samme type dekorasjon og ble kjøpt av Vestlandske Kunstindustrimuseum. Knag var en av fem snekkere som fikk gullmedalje for sine bidrag. Den siste utstillingen Christopher deltok i var Verdensutstillingen i Rio de Janeiro i 1923. Her deltok også sønnen Alf Knag. Christopher stilte med to skap i art nouveau-stil og Alf med møblene til konferansesalen. Sistnevnte møbler var laget i eik og utført i nybarokk stil.

Ved ordning av arkivet ble det funnet et hardt sammenrullet foto. Utrolig nok har det overlevd på denne måten i nesten hundre år. For å få bildet digitalisert måtte det ruller forsiktig ut og holdes i alle fire hjørner. Etterpå ble det rullet tilbake og pakket. På bildet ser vi statuen av

Holberg, som står nederst på Vågsallmenningen ved Torget i Bergen. Vi ser statuen bakfra der den skuer utover Vågen. I arkivet er det flere store skisser med utsikt utover Vågen med statuen i front. Skissene var til et intarsiamotiv på innsiden av døren på et skap, stilt ut på Verdensutstillingen i Rio i 1923. Det tok tre år å lage skapet. Bildet må derfor være tatt omkring 1919-1920. For Knag var statuen hovedmotivet. I dag er det heller motivet med de tre avisguttene, hesten og kjerren i den ene billedkanten og bilen på andre siden som fanger oppmerksomheten. Et dagligdags motiv for Christopher, men ganske så eksotisk for oss i dag – en brytningstid mellom hestetransport og motortransport, og gutter som selger aviser på gaten.

Ill. 6 Foto av Holbergstatuen og tre avisgutter. Ukjent fotograf og år. A-1790, Ube 1, Bergen Byarkiv.

Avslutning

Arkivet etter de to snekkermestrene

Christopher og Alf Knag er et innholdsrikt arkiv, med en administrativ del, en kunstnerisk del og en privat del. Det gir oss et mangfoldig bilde av selve driften, kunstneren Christopher Knag, kremmeren Alf Knag, enkeltpersoner i familien og samtiden. Arkivet sier også mye om kundene, hvem de var og hva de ville ha til sine hjem. Etter hvert som Christopher Knag opparbeidet seg et godt ry som møbelsnekker fikk han flere og flere kunder fra byens borgerklasse, og vi kan finne igjen flere kjente bergensnavn i kundematerialet. Det at bedriften har vært familiedrevet og at familien har vært stolt av bedriften og det ryet den hadde, har sannsynligvis ført til at så mye av arkivet ble bevart, og at familien så verdien av å gi Bergen Byarkiv ansvar for den videre bevaringen av arkivet. Men uten gode støtteordninger for privatarkiv ville dette unike bedriftsarkiver ikke blitt ordnet og gjort tilgjengelig for publikum.

Litteratur og kilder

Litteratur og nettsider

Reigstad, Ingebjørg: *Christopher Knag. En bergensk møbelkunstner*. Hovedfagsoppgave i kunsthistorie, Universitetet i Bergen, våren 1997.

bergenbyarkiv.no/oppslagsverket/

- Knag, Christopher og Alf. Snekkermestre
- Intarsia

wikipedia.no/

- Chr. Knag (møbelfirma)
- Christopher Severin Knag
- Alf Knag

Kilder

Arkivet etter Chr. Knag AS: BBA A-1790, Knag, Christopher og Alf, snekkermestre. Bergen Byarkiv. Arkivet inneholder blant annet en særoppgave fra Åsane Gymnas, av Kai Knag 1977. Oppgaven er basert på intervjuer av eldre familiemedlemmer.

Arkivet etter Badeadministrasjonen: BBA A-1193, Bergen kommune, Badeadministrasjonen. Bergen Byarkiv.

Arkivet etter Friluftsrådet: BBA A-5683, Bergen og Omland Friluftsråd. Bergen Byarkiv.